

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ .

مبانی حقوق جزای بین‌الملل ایران

دکتر مهدی مؤمنی
استادیار دانشگاه پیام نور

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی

تهران - ۱۳۹۴

سرشناسه	: مؤمنی، مهدی، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: مبانی حقوق جزای بین‌الملل ایران / مهدی مؤمنی. [ویراست ۴]
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۳۱۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۴۰-۰۹-۵
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: صفحه عنوان به انگلیسی:
	Mahdi Momeni, Fundamentals of Iran's international criminal law
یادداشت	: کتابشناسی ص. [۳۰۳] - ۳۱۰.
شناسه افزوده	: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ م۹م/م۳۴۱۰ KZ
رده بندی دیویی	: ۳۴۱

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهردانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید

www.shahredanesh.com

عنوان	: مبانی حقوق جزای بین‌الملل ایران
مؤلف	: دکتر مهدی مؤمنی
ناشر	: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
طراح جلد	: سیدسعید هاشمیان
نوبت چاپ	: یازدهم
نوبت ویرایش	: چهارم
تاریخ چاپ	: ۱۳۹۳
شمارگان	: ۵۰۰۰ نسخه
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۴۰-۰۹-۵
قیمت (با جلد سخت)	: ۱۸۰,۰۰۰ ریال

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

مرکز پخش ۱: تهران - کریم خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک ۵
 کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱، صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹، تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱، نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰
 Email: publication@sdil.ac.ir Website: www.sdil.ac.ir

سخن ناشر

قلمرو جغرافیایی اجرای قوانین کیفری ایران به گاه ماورای مرزهای کشور نیز توسعه می‌یابد. این امر به آن معناست که برخی از اعمال که کلاً یا جزئاً در خارج از مرزهای کشور تحقق یافته‌اند نیز تابع صلاحیت قانون و به تبع آن مراجع قضایی ایران هستند. از سوی دیگر گاه در مورد اعمال مجرمانه‌ای که کاملاً در داخل کشور محقق شده‌اند عناصر خارجی مدخلیت دارند. بنابراین صلاحیت درون‌مرزی و برون‌مرزی بخش محوری در حقوق جزای بین‌الملل ایران را تشکیل می‌دهد. آقای دکتر مهدی مؤمنی، عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور، در کتاب «مبانی حقوق جزای بین‌الملل ایران» با کنکاش در فقه و قوانین کیفری ایران اصول صلاحیت درون‌مرزی و برون‌مرزی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. سبک نگارش و نحوه تقسیم‌بندی مطالب آن را به منبعی مفید و قابل استفاده برای دانشجویان مقاطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی مبدل ساخته است.

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش تلاش مؤلف ارجمند را ارج نهاده آرزو می‌کند که در آینده تألیفات بیشتری از وی به جامعه حقوقی کشور تقدیم شود.

دکتر وحید اشتیاق

تقدیم به:

استادان حقوق

که راه رسیدن به سرچشمه عدالت را می‌دانند

و دانشجویان حقوق

که راهی این را همد.

فهرست اجمالی مطالب

۲۳	مقدمه
۲۹	کلیات
بخش اول: صلاحیت درون مرزی	
۴۷	فصل اول: اصل صلاحیت سرزمینی در حقوق جزای بین الملل عرفی
۴۷	گفتار اول: طرح بحث
۵۹	گفتار دوم: مبانی اصل صلاحیت سرزمینی
۶۴	گفتار سوم: آثار و نتایج اصل سرزمینی
۶۵	گفتار چهارم: استثنائات اصل صلاحیت سرزمینی
۸۰	گفتار پنجم: کاستی‌های اصل صلاحیت سرزمینی
۸۵	فصل دوم: اصل صلاحیت سرزمینی در فقه اسلامی
۸۵	گفتار اول: آرمان جهان شمولی اسلام و اهمیت مکان
۸۹	گفتار دوم: دارالاسلام
۱۰۲	گفتار سوم: دارالحرب
۱۰۹	گفتار چهارم: صلاحیت محاکم اسلامی در مورد جرایم ارتكابی در دارالاسلام
۱۱۹	فصل سوم: اصل صلاحیت سرزمینی در حقوق موضوعه ایران
۱۱۹	گفتار اول: انعکاس اصل در قوانین ایران
۱۲۲	گفتار دوم: قلمرو حاکمیت جمهوری اسلامی ایران
۱۲۵	گفتار سوم: مفهوم محل وقوع جرم
۱۳۴	گفتار چهارم: استثنائات وارد بر صلاحیت سرزمینی قوانین جزایی ایران

بخش دوم: صلاحیت برون‌مرزی

۱۴۷	فصل اول: اصل صلاحیت شخصی قوانین کیفری
۱۴۷	گفتار اول: اصل صلاحیت شخصی در حقوق جزای بین‌المللی عرفی
۱۷۱	گفتار دوم: اصل صلاحیت شخصی در فقه اسلامی
۱۷۹	گفتار سوم: اصل صلاحیت شخصی در حقوق موضوعه ایران
۲۰۱	فصل دوم: اصل صلاحیت واقعی قوانین کیفری
۲۰۱	گفتار اول: اصل صلاحیت واقعی در حقوق جزای بین‌المللی
۲۲۲	گفتار دوم: اصل صلاحیت واقعی در فقه اسلامی
۲۲۷	گفتار سوم: اصل صلاحیت واقعی در حقوق موضوعه ایران
۲۴۶	فصل سوم: اصل صلاحیت جهانی قوانین کیفری
۲۴۶	گفتار اول: اصل صلاحیت جهانی در حقوق جزای بین‌المللی
۲۷۰	گفتار دوم: اصل صلاحیت جهانی در فقه اسلامی
۲۷۵	گفتار سوم: اصل صلاحیت جهانی در حقوق موضوعه ایران
۲۸۵	نتیجه‌گیری

فهرست تفصیلی مطالب

۱۷	پیشگفتار چاپ پنجم
۲۱	پیشگفتار چاپ دهم
۲۳	مقدمه
۲۹	کلیات
۳۰	بند اول: ویژگی‌های حقوق جزا
۳۲	اول: الزام‌آور بودن
۳۲	دوم: داشتن ضمانت اجرای جزایی
۳۲	سوم: جامعیت
۳۳	چهارم: درون‌مرزی بودن
۳۴	بند دوم: قلمرو حقوق جزا
۳۴	اول: زمان
۳۴	دوم: مکان
۳۵	الف) مفهوم حقوقی مکان
۳۷	ب) اهمیت مکان در علوم جنایی
۳۸	ج) اهمیت مکان در حقوق کیفری بین‌المللی
۳۹	د) مباحث محوری در حقوق کیفری بین‌المللی ایران
۴۲	ح) اهمیت مکان در حقوق کیفری اسلام

بخش اول: صلاحیت درون‌مرزی

۴۷	فصل اول: اصل صلاحیت سرزمینی در حقوق جزای بین‌الملل عرفی
۴۷	گفتار اول: طرح بحث
۴۷	مبحث اول: تعریف اصل صلاحیت سرزمینی و انعکاس آن در قوانین کشورها
۵۰	مبحث دوم: قلمرو حاکمیت
۵۰	بند اول: قلمرو دریایی
۵۰	الف) آبهای داخلی
۵۲	ب) منطقه نظارت یا مجاور
۵۳	بند دوم: قلمرو هوایی

- ۵۴ بند سوم: سرزمین تحت اشغال ارتش
- ۵۴ الف) اشغال صلح‌جویانه
- ۵۵ ب) اشغال جنگی
- ۵۶ مبحث سوم: بررسی تطبیقی
- ۵۹ گفتار دوم: مبانی اصل صلاحیت سرزمینی
- ۵۹ اول: استقلال حاکمیت دولت
- ۶۰ دوم: نظم عمومی
- ۶۱ سوم: آیین دادرسی
- ۶۲ چهارم: اهداف مجازات‌ها
- ۶۳ پنجم: اصل قانونی بودن مجازات‌ها
- ۶۴ گفتار سوم: آثار و نتایج اصل سرزمینی
- ۶۴ اول: صلاحیت تقنینی سرزمینی
- ۶۴ دوم: صلاحیت قضایی سرزمینی
- ۶۵ سوم: اعتبار سرزمینی احکام جزایی
- ۶۵ گفتار چهارم: استثنای اصل صلاحیت سرزمینی
- ۶۶ مبحث اول: مصونیت جزایی اشخاص
- ۶۷ بند اول: مصونیت جزایی مقامات داخلی
- ۶۷ الف) رئیس مملکت
- ۶۸ ب) نمایندگان مجلس
- ۶۸ ج) وزیران
- ۶۹ بند دوم: مقامات خارجی
- ۶۹ الف) مبانی حقوقی مصونیت دیپلماتیک
- ۷۳ ب) دارندگان مصونیت دیپلماتیک
- ۷۵ مبحث دوم: کشتی‌های خارجی
- ۷۵ بند اول: کشتی‌های خارجی خصوصی
- ۷۶ بند دوم: کشتی‌های خارجی جنگی
- ۷۶ بند سوم: کشتی‌های دولتی خارجی غیرجنگی
- ۷۸ مبحث سوم: هواپیماهای خارجی
- ۷۹ مبحث چهارم: نظامیان خارجی
- ۸۰ مبحث پنجم: جرایم مرتبط به حقوق مدنی
- ۸۰ گفتار پنجم: کاستی‌های اصل صلاحیت سرزمینی
- ۸۱ اول: پدید آمدن مصونیت‌های غیرقابل قبول
- ۸۲ دوم: عدم انطباق با مقتضیات روابط بین‌المللی
- ۸۳ سوم: عدم مطابقت با عدالت
- ۸۵ **فصل: دوم اصل صلاحیت سرزمینی در فقه اسلامی**
- ۸۵ گفتار اول: آرمان جهان شمولی اسلام و اهمیت مکان
- ۸۵ مبحث اول: آرمان جهان شمولی اسلام

- ۸۷ مبحث دوم: اهمیت مکان در فقه اسلامی
- ۸۹ گفتار دوم: دارالاسلام
- ۹۰ مبحث اول: گستره
- ۹۰ بند اول: نظریات
- ۹۰ نظریه اول: وجود حکومت اسلامی
- ۹۰ نظریه دوم: تظاهر به شعائر اسلامی
- ۹۱ نظریه سوم: امنیت
- ۹۱ نظریه فقه امامیه:
- ۹۱ بند دوم: نقد و بررسی
- ۹۳ مبحث دوم: تعدد دولت‌های اسلامی
- ۹۴ مبحث سوم: اقامت‌گزیدگان دارالاسلام
- ۹۵ بند اول: اقامت‌گزیدگان دایمی
- ۹۵ الف) مسلمین
- ۹۶ ب) اهل ذمه
- ۱۰۰ بند دوم: اقامت‌گزیدگان موقت
- ۱۰۲ گفتار سوم: دارالحرب
- ۱۰۲ مبحث اول: گستره
- ۱۰۴ مبحث دوم: تبدیل دارالحرب به دارالاسلام و بالعکس
- ۱۰۵ بند اول: تبدیل دارالحرب به دارالاسلام
- ۱۰۵ بند دوم: تبدیل دارالاسلام به دارالحرب
- ۱۰۶ مبحث سوم: اقامت‌گزیدگان
- ۱۰۶ بند اول: اقامت‌گزیدگان دایمی
- ۱۰۷ بند دوم: اقامت‌گزیدگان موقت
- ۱۰۸ مبحث چهارم: آثار دارالحرب
- ۱۰۸ بند اول: عدم امکان اجرای مجازات‌های اسلامی
- ۱۰۹ بند دوم: کودک گمشده
- ۱۰۹ بند سوم: گوشت حیوان ذبح شده
- ۱۰۹ بند چهارم: سکونت مسلم
- ۱۰۹ گفتار چهارم: صلاحیت محاکم اسلامی در مورد جرایم ارتكابی در دارالاسلام
- ۱۱۱ مبحث اول: پذیرش مطلق اصل صلاحیت سرزمینی
- ۱۱۱ بند اول: نظریه ابویوسف
- ۱۱۱ بند دوم: نظریه جمهور فقهای اهل سنت
- ۱۱۲ بند سوم: نظریه شیعه
- ۱۱۲ مبحث دوم: پذیرش محدود اصل صلاحیت سرزمینی
- ۱۱۴ مبحث سوم: ارتكاب جرم در پایگاه نظامی واقع در دارالحرب
- ۱۱۵ مبحث چهارم: فرار مجرم از دارالاسلام
- ۱۱۵ مبحث پنجم: مصونیت دیپلماتیک در فقه اسلامی
- ۱۱۶ بند اول: پذیرش نسبی

- ۱۱۶ بند دوم: عدم پذیرش
- ۱۱۹ **فصل سوم: اصل صلاحیت سرزمینی در حقوق موضوعه ایران**
- ۱۱۹ گفتار اول: انعکاس اصل در قوانین ایران
- ۱۱۹ مبحث اول: سابقه تاریخی
- ۱۲۲ مبحث دوم: قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲
- ۱۲۲ گفتار دوم: قلمرو حاکمیت جمهوری اسلامی ایران
- ۱۲۳ بند اول: قلمرو زمینی
- ۱۲۳ بند دوم: قلمرو دریایی
- ۱۲۴ بند سوم: قلمرو هوایی
- ۱۲۵ گفتار سوم: مفهوم محل وقوع جرم
- ۱۲۵ مبحث اول: انواع جرایم
- ۱۲۶ بند اول: جرم آنی و جرم مستمر
- ۱۲۶ بند دوم: جرم ساده و اعتیادی
- ۱۲۶ بند سوم: جرم ساده و جرم مرکب
- ۱۲۷ بند چهارم: جرم مطلق و جرم مقید
- ۱۲۹ بند پنجم: شروع به جرم
- ۱۳۰ بند ششم: معاونت
- ۱۳۱ مبحث دوم: جرایم واقع شده در قلمرو حاکمیت ایران
- ۱۳۱ بند اول: جرایم ارتكابی در قلمرو زمینی
- ۱۳۱ بند دوم: جرایم ارتكابی در قلمرو دریایی ایران
- ۱۳۳ بند سوم: جرایم ارتكابی در قلمرو هوایی ایران
- ۱۳۴ گفتار چهارم: استثنائات وارد بر صلاحیت سرزمینی قوانین جزایی ایران
- ۱۳۵ مبحث اول: استثنای وارد بر جنبه مثبت
- ۱۳۵ بند اول: جرایم اشخاص دارای مصونیت جزایی
- ۱۳۵ الف) مقامات داخلی
- ۱۳۸ ب) مقامات خارجی دارای مصونیت سیاسی
- ۱۴۰ مصونیت سفارتخانه‌های خارجی در ایران
- ۱۴۱ بند دوم: کشتی‌ها و هواپیمای خارجی جنگی
- ۱۴۱ الف) کشتی‌های جنگی خارجی
- ۱۴۱ ب) هواپیمای جنگی خارجی
- ۱۴۲ مبحث دوم: استثنای وارد بر جنبه منفی
- ۱۴۲ بند اول: استثنائات کلی
- ۱۴۲ بند دوم: اشغال خاک بیگانه توسط ارتش ایران

بخش دوم: صلاحیت برون مرزی

- ۱۴۷ **فصل اول: اصل صلاحیت شخصی قوانین کیفری**
- ۱۴۷ گفتار اول: اصل صلاحیت شخصی در حقوق جزای بین‌المللی عرفی

- ۱۴۷ مبحث اول: طرح بحث
- ۱۴۷ بند اول: دکترین
- ۱۴۷ الف) جنبه مثبت اصل
- ۱۴۹ ب) جنبه منفی یا حمایتی اصل
- ۱۵۱ بند دوم: بررسی تطبیقی
- ۱۵۱ الف) اعمال اصل در گستره محدود
- ۱۵۲ ب) اعمال اصل در گستره متوسط
- ۱۵۳ ج) اعمال اصل در گستره وسیع
- ۱۵۵ مبحث دوم: مبانی اصل صلاحیت شخصی
- ۱۵۶ بند اول: وظیفه حمایتی دولت
- ۱۵۷ بند دوم: جلوگیری از فرار مجرمین
- ۱۵۷ بند سوم: عدالت
- ۱۵۸ بند چهارم: نظم عمومی دولت متبوع بزهکار
- ۱۵۸ بند پنجم: داده‌های جرم‌شناسی
- ۱۵۹ مبحث سوم: شرایط اعمال اصل صلاحیت شخصی
- ۱۶۲ بند اول: وجود رابطه تابعیت
- ۱۶۶ بند دوم: حضور متهم در قلمرو حاکمیت دولت متبوع خود
- ۱۶۶ الف) استرداد مجرم
- ۱۶۶ ب) حضور متهم به دلخواه خویش
- ۱۶۸ بند سوم: رعایت قاعده جرم مضاعف
- ۱۶۹ بند چهارم: اهمیت جرم ارتكابی
- ۱۷۰ بند پنجم: رعایت قاعده منع تعقیب و مجازات مجدد
- بند ششم: عدم برخورداری متهم از موارد معافیت یا اسقاط مجازات‌ها در کشور متبوع خود
- ۱۷۱
- ۱۷۱ گفتار دوم: اصل صلاحیت شخصی در فقه اسلامی
- ۱۷۱ مبحث اول: عامل انتساب فرد به دولت اسلامی
- مبحث دوم: صلاحیت محاکم اسلامی در مورد جرایم ارتكابی توسط سکنه دارالاسلام در دارالحرب
- ۱۷۲
- ۱۷۲ بند اول: مخالفین صلاحیت فرامرزی
- ۱۷۲ الف) نظریه ابویوسف
- ۱۷۳ ب) نظریه ابوحنیفه
- ۱۷۳ بند دوم: موافقین صلاحیت فرامرزی
- ۱۷۳ الف) نظریه ائمه سه‌گانه اهل سنت (جمهور فقها سنت)
- ۱۷۴ ب) فقه شیعه
- ۱۷۵ ج) تحلیل قضیه سلمان رشدی
- ۱۷۹ گفتار سوم: اصل صلاحیت شخصی در حقوق موضوعه ایران
- ۱۷۹ مبحث اول: بررسی تطبیقی دوره‌های مختلف قانون‌گذاری
- ۱۷۹ بند اول: سابقه تاریخی

- ۱۸۱ بند دوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰
- ۱۸۲ مبحث دوم: جنبه مثبت اصل صلاحیت شخصی
- ۱۸۲ بند اول: اشخاص عادی
- ۱۸۲ الف) کلیات
- ۱۸۳ ب) شرایط اعمال
- ۱۹۱ بند دوم: مستخدمان دولت ایران در خارج:
- ۱۹۳ مبحث سوم: جنبه حمایتی یا منفی اصل صلاحیت شخصی
- ۱۹۴ بند اول: قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰
- ۱۹۴ بند دوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
- ۱۹۸ بند سوم: سایر قوانین
- ۱۹۸ الف) قانون هواپیمایی کشوری ۱۳۲۸
- ب) کنوانسیون توکیو راجع به جرایم و برخی اعمال ارتكابی دیگر در هواپیما
- ۱۹۸ مصوب ۱۳۵۵
- ج) کنوانسیون راجع به جلوگیری و مجازات جرایم علیه اشخاص مورد حمایت بین‌المللی منجمله مأمورین دیپلماتیک مصوب ۱۳۵۷/۷/۲۶
- ۱۹۹ د) قانون صلاحیت دادگستری جمهوری اسلامی ایران برای رسیدگی به دعاوی مدنی علیه دولت‌های خارجی ۱۷ اسفند ۱۳۹۰
- ۲۰۰
- ۲۰۱ فصل دوم: اصل صلاحیت واقعی قوانین کیفری**
- ۲۰۱ گفتار اول: اصل صلاحیت واقعی در حقوق جزای بین‌المللی
- ۲۰۱ مبحث اول: طرح بحث
- ۲۰۱ بند اول: دکترین
- ۲۰۳ بند دوم: بررسی تطبیقی
- ۲۰۳ الف) اعمال محدود اصل صلاحیت واقعی
- ۲۰۷ ب) اعمال وسیع اصل صلاحیت واقعی
- ۲۱۰ مبحث دوم: مبانی اصل صلاحیت واقعی
- ۲۱۱ بند اول: نظریه دفاع مشروع
- ۲۱۲ بند دوم: نظریه قدرت دولت
- ۲۱۴ بند سوم: اقتضای عدالت
- ۲۱۵ بند چهارم: تامین منافع دولت متضرر از جرم
- ۲۱۵ مبحث سوم: آثار و نتایج
- ۲۱۶ بند اول: محدودیت جرایم مشمول این نوع صلاحیت
- ۲۱۷ بند دوم: لزوم جرم بودن عمل در کشور متضرر
- ۲۱۷ بند سوم: لزوم وقوع جرم در خارج از کشور
- ۲۱۸ بند چهارم: امکان محاکمه غیابی
- ۲۱۸ بند پنجم: صلاحیت ارجح و انحصاری دولت متضرر
- ۲۱۹ بند ششم: عدم احتساب مجازات قبلی
- ۲۲۰ بند هفتم: عدم لزوم جرم بودن عمل در کشور محل وقوع
- ۲۲۰ مبحث چهارم: وجوه اختلاف اصل صلاحیت واقعی و اصل صلاحیت شخصی

- ۲۲۱ بند اول: مراجعت به کشور
- ۲۲۱ بند دوم: عنوان مجرمانه داشتن عمل
- ۲۲۱ بند سوم: نوع جرم
- ۲۲۱ بند چهارم: تابعیت
- ۲۲۲ بند پنجم: رابطه با اصل صلاحیت سرزمینی
- ۲۲۲ گفتار دوم: اصل صلاحیت واقعی در فقه اسلامی
- ۲۲۳ مبحث اول: فقه اهل سنت
- ۲۲۳ بند اول: مذهب حنفی
- ۲۲۴ بند دوم: جمهور فقها
- ۲۲۶ مبحث دوم: فقه امامیه
- ۲۲۷ گفتار سوم: اصل صلاحیت واقعی در حقوق موضوعه ایران
- ۲۲۷ مبحث اول: بررسی تطبیقی دوره‌های مختلف قانون‌گذاری
- ۲۲۷ بند اول: سابقه تاریخی
- ۲۲۹ بند دوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰
- ۲۳۵ بند سوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
- ۲۳۵ مبحث دوم: مصادیق اعمال صلاحیت واقعی قوانین کیفری ایران
- ۲۳۶ بند اول: جرایم علیه امنیت کشور
- ۲۳۶ الف) اقدام علیه نظام جمهوری اسلامی ایران
- ۲۳۷ ب) اقدام علیه امنیت داخلی کشور
- ۲۳۷ ج) اقدام علیه امنیت خارجی
- ۲۳۸ د) اقدام علیه تمامیت ارضی و استقلال ایران
- ۲۳۹ بند دوم: جرایم علیه آسایش کشور
- ۲۴۱ بند سوم: جرایم مستخدمان بیگانه دولت در خارج از کشور
- ۲۴۲ مبحث سوم: آثار و نتایج
- ۲۴۲ بند اول: انحصاری بودن جرایم
- ۲۴۲ بند دوم: وقوع جرم در خارج از کشور
- ۲۴۳ بند سوم: امکان محاکمه غیابی متهم
- ۲۴۴ بند چهارم: عدم التزام به قاعده جرم مضاعف
- ۲۴۴ بند پنجم: پذیرش نسبی قاعده منع مجازات مجدد
- ۲۴۶ فصل سوم: اصل صلاحیت جهانی قوانین کیفری**
- ۲۴۶ گفتار اول: اصل صلاحیت جهانی در حقوق جزای بین‌المللی
- ۲۴۶ مبحث اول: طرح بحث
- ۲۴۶ بند اول: دکترین
- ۲۴۸ بند دوم: بررسی تطبیقی
- ۲۴۸ الف) دسته اول؛ عدم پذیرش
- ۲۴۹ ب) دسته دوم؛ پذیرش بدون تعیین مصادیق
- ۲۵۲ ج) دسته سوم؛ پذیرش با تعیین مصادیق معین

- ۲۵۵ (د) دسته چهارم؛ پذیرش با تعیین مصادیق غیرمعمین
- ۲۵۸ مبحث دوم: مبانی اصل صلاحیت جهانی
- ۲۵۸ بند اول: اقتضای عدالت
- ۲۵۹ بند دوم: جرم، توهینی علیه بشریت
- ۲۵۹ بند سوم: اختلال در نظم عمومی کشور محل دستگیری
- ۲۶۰ مبحث سوم: آثار و نتایج
- ۲۶۰ بند اول: موانع و مشکلات
- ۲۶۱ بند دوم: شرایط اعمال
- ۲۶۲ الف) عدم رسیدگی قبلی
- ۲۶۳ ب) حضور ارادی
- ۲۶۳ ج) رعایت صلاحیت برتر
- ۲۶۴ د) شرط معامله متقابل
- ۲۶۴ ح) رعایت مصونیت دیپلماتیک
- ۲۶۵ و) جرم بین‌المللی
- ۲۷۰ گفتار دوم: اصل صلاحیت جهانی در فقه اسلامی
- ۲۷۱ مبحث اول: فقه اهل سنت
- ۲۷۱ بند اول: مذهب حنفی
- ۲۷۱ بند دوم: جمهور فقهای سنت
- ۲۷۲ مبحث دوم: فقه امامیه
- ۲۷۵ گفتار سوم: اصل صلاحیت جهانی در حقوق موضوعه ایران
- ۲۷۵ مبحث اول: پیشینه تقنینی
- ۲۷۷ مبحث دوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
- ۲۷۷ بند اول: پذیرش
- ۲۷۸ بند دوم: شرایط و نحوه اعمال
- الف) وجود قانون خاص یا عهدنامه یا مقررات بین‌المللی مبنی بر جرم
- ۲۷۹ بین‌المللی بودن رفتار.
- ۲۸۰ ب) جرم انگاری رفتار توسط مقنن ایران.
- ۲۸۳ ج) حضور متهم در ایران
- ۲۸۳ د) رعایت صلاحیت‌های مقدم
- ۲۸۵ نتیجه‌گیری
- ۲۹۳ نمونه سؤالات تستی بخش دوم کتاب
- ۳۰۱ پاسخنامه سؤالات تستی
- ۳۰۳ فهرست منابع

پیشگفتار چاپ پنجم

هزاره سوم را باید عصر سیستماتیک و نظام‌مندی حقوق بین‌المللی نامید. زیرا با شروع قرن بیست و یکم این رشته حقوقی، بسیاری از قواعد حقوق کیفری را در کنار خود می‌بیند، به تعبیر هارت در کتاب «مفهوم حقوق»¹ علاوه بر قواعد اولیه تا حدی به قواعد ثانویه نیز مجهز می‌شود. از ترکیب قواعد حقوق کیفری و قواعد حقوق بین‌الملل پدیده مبارکی به نام حقوق جزای بین‌المللی به وجود آمده است. این رشته از دو جنبه قابل بحث و بررسی است یکی جنبه داخلی و دیگری جنبه بین‌المللی. بُعد داخلی این رشته از صلاحیت تقنینی و قضایی یک دولت در خصوص جرایمی که حداقل یک عامل بیگانه در آن وجود دارد بحث می‌کند. بدین معنا که طی آن سیستم حقوقی یک کشور خاص مقررات خویش در باب اعمال صلاحیت برون‌مرزی را اعلام می‌کند. در نتیجه به تعداد کشورهای دنیا شاهد حقوق جزای بین‌المللی هستیم؛ حقوق جزای بین‌الملل ایران، کانادا، فرانسه، امریکا، سوریه، لبنان و... این جنبه اختصاصی از حقوق جزای بین‌المللی جزء رشته‌های حقوق جزای داخلی قرار می‌گیرد. زیرا اراده یک دولت توسط مقنن آن کشور تجلی می‌یابد و میزان بُرد قوانین جزایی خود به فراتر از مرزهایش را مشخص می‌کند.

از طرف دیگر جنبه بین‌المللی رشته حقوق جزای بین‌المللی حاوی قواعدی در باب صلاحیت رسیدگی و تعقیب کیفری جنایات بین‌المللی در مراجع بین‌المللی است. اینجا با مفاهیمی از قبیل جنایت بین‌المللی، دادگاه کیفری بین‌المللی، و مسؤولیت کیفری دولتمردان در عرصه بین‌المللی مواجه هستیم. این رشته، ترکیبی از قواعد و مفاهیم حقوق کیفری (مانند: جرم، جنایت، مجازات،

1.H.L.A.Hart, *The Concept of Law*, Oxford, Clarendon Press, 1961, p.213.

مرجع کیفری، دادستان، اصل قانونی بودن جرم، اصل قانونی بودن مجازات، مسؤولیت کیفری، امر آمر قانونی) و مفاهیم حقوق بین‌المللی (مانند: کنوانسیون، عرف، دولت، حاکمیت ملی) است. توجه به تفاوت میان دو جنبه داخلی و بین‌المللی این رشته حائز اهمیت است. در این مقام باید مراقب افراط و تفریط بود. به طوری که نه منکر ترکیبی بودن و تلاقی مفاهیم دو رشته حقوق کیفری و حقوق بین‌المللی گردید و نه این دو جنبه داخلی و بین‌المللی را خلط نمود.^۱

بدین ترتیب، حقوق جزای بین‌المللی ایران، رشته‌ای است مرکب از قواعد حقوق جزای داخلی ایران و معیارهای حقوقی بین‌المللی در باب صلاحیت‌های جزایی که نحوه توسعه فرامرزی صلاحیت قانونی و قضایی ایران در خصوص پدیده‌های مجرمانه حاوی حداقل یک عنصر بیگانه، محور اصلی آن را تشکیل می‌دهد.

کتاب حاضر به بررسی قواعد و مقررات حاکم بر حقوق جزای بین‌الملل ایران از سه منظر حقوق بین‌المللی عرفی، فقه اسلامی، و حقوق مثبت ایران پرداخته است. اصول چهارگانه حاکم بر حقوق جزای بین‌المللی، شامل اصل صلاحیت سرزمینی، اصل صلاحیت شخصی، اصل صلاحیت واقعی و اصل صلاحیت جهانی، نخست از دیدگاه موازین بین‌المللی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند، آنگاه به مطالعه جداگانه هر اصل از منظر فقه اسلامی اعم از شیعه (امامیه) و اهل سنت پرداخته‌ایم و سرانجام تجلی هر اصل را در سیستم حقوق موضوعه و مثبت ایران مورد تحلیل و بررسی قرار داده‌ایم. این کتاب به سبکی روان و به دور از جمله‌بندی‌های ثقیل به منظور آموزش اصول

۱. در خصوص وجه تسمیه و نحوه نامگذاری این رشته عقاید گوناگونی در بین حقوق‌دانان اعم از ایرانی و خارجی ابراز گردیده است که برای اطلاع بیشتر، رک:

۱. رضا فیوضی، حقوق بین‌الملل کیفری، دانشگاه تهران، ۱۳۸۶.
۲. کلود لومبوا، حقوق جزای بین‌الملل، ترجمه علی آزمایش، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
۳. مرتضی محسنی، حقوق جزای عمومی، ج ۱، گنج دانش، ۱۳۷۵.
۴. دندیو دووابر، حقوق جنایی، ترجمه علی آزمایش، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
۵. آنتونیو کاسسه، حقوق بین‌الملل، ترجمه مرتضی کلانتریان، دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی، ۱۳۷۰.
۶. کریانگ ساک کیتی شیایزری، حقوق کیفری بین‌المللی، ترجمه اسماعیلی و یوسفیان، سمت، ۱۳۸۳.
۷. آنتونیو کاسسه، حقوق کیفری بین‌المللی، ترجمه اردشیر امیرارجمند، جنگل، ۱۳۸۷.
۸. جستارهایی از حقوق جزای بین‌الملل، علی خالقی، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش، ۱۳۸۸.

حاکم بر حقوق جزای بین‌الملل ایران برای دوره کارشناسی حقوق به رشته تحریر درآمده است. تحولات قانون‌گذاری ایران در سال‌های اخیر مورد توجه و ارزیابی واقع شده، تکمیل مباحث و روزآمد کردن آن مورد اهتمام قرار گرفته است. امیدوارم این اثر مورد توجه و نقد قضات محترم، وکلای ارجمند و دانشجویان گرامی میهن عزیزمان ایران قرار گیرد.

انشاءالله تعالی

مهدی مؤمنی

تهران - مرداد ۱۳۸۹

پیشگفتار چاپ دهم

تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، بازنگری اساسی متن این کتاب را ضروری ساخت. تمایل مقنن کیفری ایران در نزدیک تر شدن به معیارهای بین‌المللی در زمینه اصول صلاحیت جزایی که از مهمترین و چالش‌انگیزترین مباحث حقوق جزای بین‌المللی است، ویژگی بارز این قانون است.

برای درک بهتر و نقد موضع قانونگذار ایران، شایسته بود به بررسی تطبیقی سایر نظام‌های حقوقی و قوانین کیفری دیگر کشورها پرداخته شود. از این رو نظام حقوقی بیش از هیجده کشور متعلق به خانواده‌های حقوقی مختلف از جمله؛

روسیه، آلمان، فرانسه، کانادا، انگلستان، فنلاند، سوئد، سوئیس، آذربایجان، بوسنی و هرزه گووین، رومانی، ارمنستان، تاجیکستان، لبنان، مصر، امارات عربی متحده، سودان، هند، مورد مطالعه تطبیقی قرار دادیم. بررسی نظام حقوق کیفری بسیاری از این کشورها در ادبیات حقوقی ایران، فاقد سابقه است.

در این میان آنچه جلب توجه کرد؛ رویکرد جدی و شتابنده بسیاری از کشورها به «جرم‌انگاری ملی جرایم بین‌المللی» است. این نکته مهم و قابل تامل، از جمله، بیانگر اقتراب و هماهنگی بی سابقه دو جنبه ملی و فرا ملی رشته ای است که آن را «حقوق جزای بین‌المللی» می‌نامیم. این مساله به ما می‌آموزد فارغ از نزاع بی حاصل بر سر الفاظ و تاکید بر تقدیم یا تاخیر یک کلمه خاص، چشم بر واقعیت‌های موجود بگشاییم و تحولات علمی و رویکردهای عملی را بخوبی بشناسیم و تحلیل کنیم. واقعیت آنست که تحولات جهان امروز، مرزبندی‌های سنتی حاکم بر جدایی مطلق دو جنبه ذکر شده را تا حد زیادی از بین برده است. صلاحیت تکمیلی دیوان کیفری بین‌المللی و ارتباط مستقیم آن با اعمال صلاحیت جزایی از سوی محاکم کیفری ملی، گواه دیگری بر این امر است.

باید صادقانه بپذیریم که حقوق جزای بین‌المللی (International Criminal Law) در نظام آموزشی و به تبع آن نظام تقنینی و قضایی کشور ما از جایگاه شایسته و مطلوبی برخوردار نیست. فقدان رشته تحصیلی مستقل در این زمینه، در مقاطع تحصیلات تکمیلی، به خوبی محسوس و تکمیل این خلا ضروری است. از قرار اطلاع تلاش‌های کم فروغ وزارت علوم طی چند سال اخیر در مرحله مطالعه و ارزیابی تاسیس این رشته، باقی مانده و به ثمر ننشسته است. در حالیکه رویکرد دانشجویان دوره دکتری حقوق بین‌الملل و حقوق کیفری طی سال‌های اخیر در نگارش رساله‌های دکتری در این باب، ظرفیت خوبی به وجود آورده است. به طور قطع این ظرفیت علمی قادر به بر طرف ساختن کمبود موجود می‌باشد.

مهدی مومنی

زمستان ۱۳۹۲

مقدمه

گر دست دهد خاک کف پای نگارم
بر لوح بصر خط غباری بنگارم
(حافظ)

روابط اجتماعی در هر جامعه بیانگر میزان رشد و تعالی فرهنگ آن جامعه است. از این رو ارتباط میان روابط اجتماعی و فرهنگ انکارناپذیر و غیرقابل تردید است. از میان پدیده‌های اجتماعی، «جرم» اهمیت خاص خود را دارد. زیرا امنیت جامعه، جان، مال و عرض افراد که از بنیان‌های زندگی اجتماعی است را مورد هجوم قرار می‌دهد. بر همین اساس حقوق جزا بیشتر از سایر رشته‌های حقوق با فرهنگ جامعه پیوند دارد. فلسفه، اخلاق، مذهب و تاریخ اگر چه با همه رشته‌های حقوقی ارتباط دارند، اما این ارتباط در باب حقوق جزا جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. تأثیر جهان‌بینی و اعتقاد در حقوق جزا چنان قوی است که قواعد حقوقی، در دو مکتب که از این نظر برابر هم قرار دارند، کاملاً متفاوت از یکدیگر تجلی می‌کند. این امر در سایر رشته‌های حقوقی از این میزان اهمیت برخوردار نیست. به عنوان مثال، قواعد حقوق تعهدات و یا الزامات خارج از قرارداد، در مکاتب حقوقی مختلف تقریباً از اصول مشابهی تبعیت می‌کنند.

تحلیل اکثر تأسیسات حقوق جزا، بدون توجه به اصول اعتقادات و جهان‌بینی مقنن، نتایج باطلی به بار خواهد آورد. به عنوان نمونه، جهت تحلیل تأثیر رضایت مجنی‌علیه در مسؤولیت جزایی مجرم، ناچار از توجه به زیر بنای فکری مقنن هستیم. همچنین ملاحظه می‌شود قلمرو اعمال مجرمانه در نظام حقوقی اسلام نسبت به آنچه در نظام‌های حقوقی لائیک (غیر مذهبی) مطرح است، تفاوت بارزی دارد. از این رو می‌توان پذیرفت جهان‌بینی و اصول اعتقادات در حقوق جزا نسبت به سایر رشته‌های

حقوقی از اهمیت بیشتری برخوردار است. در نتیجه حقوق جزا باید با فرهنگ جامعه سازگاری بسیار داشته باشد. کاربرد مطلق قواعد حقوق جزای لائیک قطعاً نخواهد توانست انتظارات جامعه اسلامی را برآورده سازد. از جمله، اهداف مجازات‌ها که در حقوق لائیک مطرح شده‌اند، تحقق نخواهند یافت. به نظر ما پیاده ساختن مو به موی قواعد حقوق جزای لائیک در جامعه اسلامی مستلزم تناقض‌گویی خواهد بود. در نتیجه راهی جز این باقی نمی‌ماند که ضمن تلاش در جهت شناخت نظام‌های حقوقی عرفی و ایجاد سازگاری و بومی‌سازی زیربنای حقوق جزای ایران را تعالیم اسلامی بدانیم. در عرصه کنونی که مقنن زیربنای کار خویش را فقه اسلامی قرار داده است، تفحص و تحقیق در متن فقه جزایی و آرای فقها، بسیار ضروری می‌نماید. مطالعه تطبیقی فقه جزایی با حقوق جزای عرفی در برخی زمینه‌ها شاید امری سهل و ممکن باشد. اما در برخی موارد این امر به سادگی میسر نیست. موضوعات حقوق جزای عمومی را نمی‌توان به صورت مدوّن و منظم در کتب فقهی یافت. این موضوعات در گستره وسیع کتب فقهی پراکنده‌اند. بی‌تردید دست‌مایه‌های مربوط به حقوق جزای عمومی در متون فقهی وجود دارد اما جهت مطالعه بهتر و منسجم، باید در مجموعه‌های جداگانه تدوین گردد. البته استفاده از سیره عقلا و قواعد مطلوب سایر نظام‌های حقوقی و داد و ستد میان این نظام‌ها اصولاً امری مطلوب و اجتناب‌ناپذیر است. به ویژه در روابط بین‌المللی که محل التقای نظام‌های حقوقی مختلف هست. در باب قلمرو قوانین جزایی اسلام، در کتب فقهی اعم از امامیه و اهل سنت عنوان خاصی، اختصاص نیافته است. بلکه در گستره وسیع کتب جهاد، حدود، قصاص، تعزیرات و سایر ابواب فقهی به صورت پراکنده، آن هم نه به صورت مفصل مورد بحث قرار گرفته است. در شرایط کنونی ارائه قواعد حقوقی اسلام با اسلوب و شیوه نو امری ضروری است. بی‌تردید وجوه اختلاف بین این مکتب حقوقی با سایر مکاتب حقوقی باید به گونه‌ای صریح روشن گردد و از انطباق نابخردانه حقوق اسلام با سایر مکاتب حقوقی به طور جدی اجتناب نمود. نگاهی اجمالی به تاریخ تحولات مکاتب حقوق جزای اروپایی ما را به این نتیجه می‌رساند که اعتقادات هر یک از این مکاتب اعم از کلاسیک، نئوکلاسیک، تحقیقی و دفاع اجتماعی نوین، متمرکز بر یک جنبه خاص بوده، در طول زمان دچار تعویض مواضع شده‌اند. البته پیشرفت‌هایی که تعالیم این مکاتب در علم حقوق جزا

ایجاد نموده‌اند، مورد انکار هیچ کس نیست. بلکه منظور این است که در ارائه مکتب جزایی اسلام باید راه واقعیت را پیمود. مسأله قلمرو مکانی حقوق جزا در حقوق عرفی نیز یکی از مسائل بسیار حائز اهمیت است. زیرا این امر با مفاهیمی چون استقلال حاکمیت دولت‌ها، صلاحیت تقنینی و قضایی و عدالت، نظم عمومی و دفاع مشروع از کیان کشور سر و کار دارند. به کارگیری قواعد حقوق جزا در خصوص موضوع مورد تحقیق، با توجه به جنبه سیاسی قضیه، ظرافت و پیچیدگی خاص به آن می‌بخشد.

در خصوص حقوق جزای بین‌المللی، نظریات و عقاید بسیار است. به طوری که اساساً برخی مخالف وجود حقوق جزای بین‌الملل بوده‌اند، اما برخی آن را برای نظم جامعه جهانی و اجرای عدالت یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر می‌شناسند.

در خصوص ماهیت این رشته، باید گفت آنچه مسلم است اینکه حقوق جزای بین‌المللی یک علم ترکیبی است. از یک سو حاوی قواعد حقوق بین‌الملل عمومی است زیرا با مفاهیمی همچون دولت، تابعیت سرزمین، تشکیلات حکومت، حاکمیت و قراردادهای بین‌المللی که از مفاهیم حقوق بین‌المللی است و از سوی دیگر با مفاهیمی همانند؛ قانون داخلی، دادگاه داخلی، قاضی داخلی، جرم، مجازات، مسؤولیت جزایی، محل وقوع جرم، نظم عمومی کشور و قاعده منع تعقیب و مجازات مجدد که از مفاهیم حقوق جزای داخلی کشورها محسوب می‌شوند، سر و کار دارد.

همین خصیصه ترکیبی بودن حقوق جزای بین‌المللی باعث می‌گردد، این رشته حداقل از دو منظر قابل بررسی و مطالعه باشد. زیرا از یک سو حاوی قواعد عام و فراگیر کیفری در عرصه بین‌المللی است که دولت‌ها را ملزم و متعهد می‌کند. از سوی دیگر متضمن قواعد کیفری ویژه هر کشور در برخورد با پدیده بزهکاری در عرصه بین‌المللی و هنگام مواجهه با عامل خارجی است.

از این منظر علاوه بر حقوق جزای بین‌المللی در عرصه جهانی، هر یک از کشورها نیز دارای مناسبات حقوق کیفری با بیگانگان هستند که حقوق جزای بین‌الملل آن کشور را تشکیل می‌دهد.

منظور از حقوق جزای بین‌الملل ایران گستره اعمال و اجرای قواعد جزایی این کشور، در حالت وجود حداقل یک عنصر خارجی و به ویژه توسعه فرامرزی این قواعد می‌باشد. بررسی صلاحیت محاکم جزایی ایران نسبت به جرایم ارتكابی توسط بیگانگان

در داخل ایران و یا توسط ایرانیان یا بیگانگان در خارج ایران، بررسی صلاحیت محاکم جزایی ایران نسبت به جرایم ارتكابی توسط خارجیان و اتباع ایران در خارج از کشور، تأثیر احکام جزایی صادره از محاکم بیگانه در ایران، چارچوب کلی حقوق جزای بین‌المللی ایران را تشکیل می‌دهد.

تازگی این کار در مطالعات دانشگاهی از مزایای آن می‌باشد. زیرا تاکنون در باب حقوق جزای بین‌الملل ایران با تحلیل مبانی حقوق در عرصه بین‌المللی و داخلی و فقهی اعم از مذاهب اهل سنت و فقه امامیه کتابی به رشته تحریر در نیامده است.

هدف ما در این کتاب عبارت است از:

- تبیین دیدگاه حقوق اسلامی در خصوص قلمرو مکانی حقوق جزا و ارائه قواعد حقوقی اسلام در خصوص موضوع مورد تحقیق، به صورت منظم و به شکلی نو.
- بیان میزان هماهنگی قوانین موضوعه ایران در خصوص اصول مطرح شده در باب قلمرو مکانی حقوق جزا با موازین فقه اسلامی.
- بیان میزان هماهنگی حقوق موضوعه ایران با اصول مطرح شده در خصوص موضوع مورد تحقیق، در حقوق جزای بین‌الملل عرفی.
- بیان کاستی‌ها و نقایص موجود در قوانین ایران، در خصوص موضوع و ارائه راه‌حل.

این تحقیق مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای بوده و به روش توصیفی صورت پذیرفته است. ضمن بیان و تحلیل اصول و موازین حقوق جزای بین‌المللی عرفی و مقایسه آن با موازین فقهی، به بررسی تطبیقی و مقارنه تئوری‌ها و قواعد بیان شده با حقوق موضوعه ایران پرداخته است. از مزایای این تحقیق، تحلیل و بررسی موضوعات، از جوانب و دیدگاه‌های گوناگون است. مطالب از دیدگاه حقوق عرفی، فقه اسلامی اعم از امامیه و اهل سنت و قوانین موضوعه ایران مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. آرای ابراز شده از سوی فقهای اسلام در خصوص قلمرو مکانی قواعد جزایی، با توجه به پیچیدگی و پراکندگی آن به شیوه‌ای نو و تازه به رشته تحریر درآمده است. واقع‌گرا بودن مکتب جزایی اسلام و پویایی آن در مقایسه با حقوق عرفی به خوبی نمایانده شده است.

از آنجا که مقنن ایرانی پس از انقلاب اسلامی، ضمن آنکه کوشیده است به مطابقت با موازین شرعی دست یابد، به طور محسوسی از اصول حاکم بر حقوق جزای

بین‌الملل عرفی نیز تبعیت نموده است.

ما در اینجا به بیان عقاید علمای حقوق جزای بین‌المللی عرفی و بررسی تطبیقی سیستم‌های حقوقی کشورهای مختلف، همچنین مبانی و آثار و نتایج آن پرداخته و موضوع مورد تحقیق را در دو بخش مورد بررسی قرار داده‌ایم:

بخش اول: صلاحیت درون‌مرزی

بخش دوم: صلاحیت برون‌مرزی

در بخش اول، صلاحیت سرزمینی قوانین کیفری و در بخش دوم فروعاً اصل مذکور که جنبه صلاحیت برون‌مرزی دارند، به ترتیب: اصل صلاحیت شخصی، اصل صلاحیت واقعی و اصل صلاحیت جهانی مورد بحث واقع شده‌اند. هر یک از اصول مربوط به صلاحیت، ابتدا در حقوق جزای بین‌المللی عرفی، آنگاه از دیدگاه فقه اسلامی مورد ارزیابی و مطالعه قرار گرفته‌اند. سپس به موضع‌گیری مقنن ایرانی پرداخته‌ایم. در خاتمه، در قسمت نتیجه‌گیری، خلاصه بحث، انتقادات و ایرادات وارد بر قوانین موضوعه ایران و پیشنهادهایی جهت بهبود قوانین موجود در زمینه تحقیق بیان شده است.

Foundations of Iran's International Criminal Law

Mahdi Momeni (Ph.D.)
Member of Faculty of Law
Payame Noor University

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Tehran - 2015